

об'єктів в алфавітному порядку, які, в свою чергу, можна розділити на: а) просте перерахування без розшифровки, як імена; б) перерахування об'єктів, які відіграють певну роль у тексті; 3) алфавіт як сюжетна основа літературного твору. Ми робимо висновок, що алфавіт – це один із потужних засобів створення словесної гри будь-якою мовою. Основними способами перекладу такої гри слів є компенсація, заміна та вилучення. *Перспективи* нашого дослідження пов'язані з вивченням творчих можливостей алфавіту.

Ключові слова: алфавіт, гра слів, переклад, компенсація, виноска, вилучення.

ПАНЧЕНКО Елена Ивановна

доктор филологических наук, профессор, заведующая кафедрой перевода и лингвистической подготовки иностранцев Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара; пр. Гагарина, 72, г. Днепр, 49010, Украина; тел.: +38(056) 374-98-86; E-mail: epanchenko2017@gmail.com; ORCID ID 0000-0003-2217-5613

АЛФАВИТ И ЕГО РОЛЬ В ИГРЕ СЛОВ

Аннотация. *Цель* статьи – проанализировать стилистические и переводческие возможности алфавита. В статье рассматривается общая проблема изучения словесной игры в английской литературе. *Объектом* статьи являются романы Ч. Диккенса, А. Кристи и Дж. К. Джерома. *Предметом* статьи является роль алфавита в создании словесной игры, которая еще не изучена. Эта проблема актуальна, поскольку игра слов, с одной стороны, является мощным средством привлечения внимания читателей, с другой стороны, она создает большую проблему для переводчиков. *Материал* исследования включает 15 тезисов из различных художественных текстов. *Методы* исследования носят описательный и сравнительный характер. Механизм словесной игры изучался несколькими исследователями, и были проанализированы особенности их перевода. Перевод словесной игры достаточно сложен. Каждый язык сочетает в себе форму и значение произвольно и своеобразно. Все типы словесных игр обладают такой присущей им особенностью, что они контрастируют друг с другом, и есть несколько выражений, которые имеют разные значения, но идентичные или похожие формы. Алфавит не был включен в существующие источники построения лингвистических игр. **Выводы:** анализируя классическую английскую литературу, мы можем классифицировать использование алфавита следующим образом: 1) алфавит как часть шутки; 2) перечисление объектов в алфавитном порядке, которые, в свою очередь, можно подразделить на: а) простые перечисления без расшифровки, такие как имена; б) перечисление, включающее объекты, которые играют определенную роль в тексте; 3) алфавит как основа сюжета. Мы пришли к **заключению** о том, что алфавит является одним из мощных способов создания словесной игры на любом языке. Основными способами перевода такого рода словесной игры являются компенсация, замена и пропуск. Перспективы нашего исследования связаны с изучением творческих возможностей алфавита.

Ключевые слова: алфавит, игра слов, перевод, компенсация, сноска, пропуск.

Надійшла до редколегії 01.02.2018

<https://doi.org/10.15421/251811>

УДК 821.124 (477)-1.09

ПИСАРЕНКО Наталя Дмитрівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри романської філології
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, пр. Гагаріна, 72, м. Дніпро 49010,
Україна, тел.: +38(056)374-98-74, e-mail: pisarenko_natasha@yahoo.com;
ORCID ID 0000-0002-0656-4996

СЕМАНТИКА ЛАТИНОМОВНИХ ПОЕЗІЙ Г. С. СКОВОРОДИ

Анотація. *Об'єкт вивчення* – особливості стилю латиномовних віршів Г. С. Сковороди, їхнє мовне наповнення. *Предмет* – латиномовні поезії Г. С. Сковороди, а саме: вірші з циклу «Сад бо-

жественных пѣсней», вірш з листа до Михайла Ковалінського, «Carmen», «In natalem Basilii Tomari 12 annorum». **Мета** роботи – проаналізувати вибрані вірші Г. С. Сковороди, з'ясувати особливості їхнього стилю, мовне наповнення з метою подальшого використання на уроках латинської мови студентами філологічних факультетів університетів. Використані порівняльний і описовий **методи**, філолого-історичний метод як найбільш доцільний. У **результаті** дослідження виявлено, що особливість семантики латиномовних поезій Г. С. Сковороди полягає у семантичному авторському навантаженні з використанням певних граматичних форм, підсилюючих значення слова. **Практичне застосування** результатів можливе під час вивчення латинської мови студентами філологічних факультетів українських університетів. **Висновки:** поезії Г. С. Сковороди зафіксували високий рівень класичної латини; мова латиномовних віршів семантично навантажена повторами, словами і зворотами із Біблії, що були близькі автору, словами із сучасного поетові соціуму, що свідчить про належність латиномовних поезій Г. С. Сковороди до неолатинських і про вірогідність впливу розмовної старої української мови на класичну латину.

Ключові слова: латиномовні твори, семантика твору, анафора, повтор.

Постановка проблеми. Для латинської мови кінця XVIII століття характерний новий етап її розвитку. Зріла мова протягом століть виконувала функції міжнародних комунікацій, була мовою науки, освіти. Стрімкий розвиток мовфілій, які тривалий час були лише розмовними, змінив її актуальність. Проте існують і інші точки зору, наприклад, щодо білінгвізму української й латинської мов [12].

Художнє надбання XVI–XVIII ст. – яскравий виразник духовного контексту доби, на яку в Україні припадає створення основного масиву новолатинської літератури [13, с. 3]. Г. С. Сковорода – талановитий представник цього часу, який геніально зумів об'єднати два світи, дві культури, дві мови – латинську й українську. *Новолатинська література* – термін, введений європейським літературознавством, що охоплює твори різних жанрів, написаних латинською мовою, починаючи з епохи Відродження, і активно вживається українськими мовознавцями [12].

Предмет вивчення – семантико-граматичні особливості латиномовних епічних текстів Г. С. Сковороди. **Об'єкт вивчення** – латиномовні поезії знатного митця, написані латинською мовою, а саме: вірші з циклу «Сад божественных пѣсней», «Carmen», «In natalem Basilii Tomarae, pueri 12 annorum», з листа до Михайла Ковалінського.

Постановка завдань дослідження – проаналізувати вибрані вірші Г. С. Сковороди, з'ясувати особливості їхнього стилю, мовне наповнення з метою подальшого використання на заняттях з латинської мови студентами філологічних факультетів українських університетів.

Зв'язок з попередніми дослідженнями. Досліджуючи новолатинську літературу як класичну область пограничних культур, Л. Г. Шевченко-Савчинська визначає, що XV–XVIII століття в історії української літератури є невичерпним джерелом для літературно-компаративістських студій, передусім – завдяки багатомовності (як наслідок мультикультурності) тогочасного письменства. Сьогодні цей період є достатньо цікавий для дослідників, про що свідчать в інтернет-просторі сайти, присвячені літературі цього періоду та її дослідженням, зокрема латиномовним творам, написаним в Україні протягом XV–XIX ст. Найбільш цікаві та серйозні серед таких сайтів є medievalist.org.ua та izbornyk.org.ua.

Упродовж минулих двох десятиріч сформувалися напрямки вивчення нелатинських творів, основними серед яких є: 1) вивчення особливостей «української» латинської мови (Н. Безбородько, Л. Гнатюк, Н. Корж В. Миронова, М. Трофимук, Д. Чижевський, Л. Шевченко-Савчинська); 2) дослідження латиномовної творчості окремих авторів (О. Савчук, Є. Н. Кудрицький, О. Лефтерова, О. Осауленко, Д. Вирський); 3) дослідження жанрів латиномовних творів (Д. Вир-

ський, Ф. Й. Луцька, Л. Шевченко-Савчинська, Р. Щербина); 4) дослідження латинсько-українських словників (М. Трофимук). Особливе місце займають наукові розвідки щодо вивчення творчого і життєвого простору Григорія Савовича Сковороди у галузі мови та літератури: Л. П. Гнатюк («Своєрідність мовної картини світу в «Саду божественных пѣсней» Сковороди»), Л. А. Сафронова («Слово и код культури у творах Григорія Сковороди»), В. Кречотень («Художність давньої української прози (XVII–XVIII ст.)»), З. Генік-Березовська, Л. Ушкалов («Поезія Сковороди на тлі слобожанського бароко»), Н. Г. Корж («Латинські віршовані твори Г. С. Сковороди»), Ф. Й. Луцька («Жанр епіграми в перекладацькій та оригінальній поетичній творчості Григорія Сковороди»), Д. Чижевський («Символіка у творах Г. Сковороди»), Н. Г. Корж («Латинські віршовані твори Г. С. Сковороди»), Є. Н. Кудрицький («Латинська мова в поетичній спадщині Г. С. Сковороди»), Н. Безбородько («Мова латинських трактатів українських філософів XVII століття») тощо. Цікавими є розвідки творчості Г. С. Сковороди сучасними дослідниками з Європи та Америки («сковородинське» число часопису «Journal of Ukrainian Studies», книга Оксани Пахльовської «Українська література на цивілізація»).

З-поміж найпомітніших публікацій слід назвати фундаментальну працю Н. І. Безбородько «Язык латинских трактатов украинских философов XVII ст.», низку робіт Л. Г. Шевченко-Савчинської, яка зробила великий внесок у дослідження латиномовної літератури України.

Окреслюючи місце Григорія Сковороди в українській культурній традиції від давнини до сьогодні, Дмитро Чижевський свого часу стверджував, що Григорій Савович Сковорода є останнім представником українського духовного бароко, з другого ж боку, він – «український передромантик» [11].

Т. А. Космеда зазначає, що «у свідомості сьогочасного інтелектуаліста Григорій Сковорода, побіч Тараса Шевченка, є справдешнім символом української духовності. Життя Сковороди зазвичай править за питомний вияв української вдачі, а твори письменника: філософські діалоги й трактати, притчі, езопівські байки, візії, псалми та канти, солілоквиї, листи й переклади з латини – давно вже стали неодмінним складником класичного українського репертуару» [5, с. 5].

Інтерес до особи та писань Г. С. Сковороди виник ще на початку XIX століття і з того часу життєвий шлях, літературна спадщина, епістолярій, філософські погляди Григорія Савовича не перестають цікавити людство. Підтвердженням цього є Бібліографічний довідник «Два століття сковородіани» (укладачі Л. Ушкалов, С. Вакуленко, А. Євтушенко), у якому було зафіксовано 2203 назви наукових праць-розвідок щодо життя великого митця і його творчості, починаючи з праці Григорія Сковороди «Наркісс. Разглагол о том: узнай себе» (1798 р.) і завершуючи науковими розвідками сучасних дослідників включно [4].

Вивченню творів Г. С. Сковороди, написаних латинською мовою, присвячена значно менша кількість наукових розвідок. Нас вони цікавлять, по-перше, з точки зору розуміння мовних особливостей, оскільки філософсько-літературні трактати (у тому числі і поезії), об'єднані єдиною тематикою, ідеєю, мораллю, були написані латинською й іншими мовами, включаючи і книжну українську мову; по-друге, латинські твори Г. С. Сковороди можна використовувати як ілюстративний і дослідницький матеріал на заняттях з латини зі студентами-філологами українських вишів, до навчальних програм яких входить ця дисципліна.

Перу Григорія Савовича Сковороди належить досить багато латиномовних поезій. Латинські вірші Григорія Сковороди, як правило, розподіляють на ліричні,

привітальні та набожні. Вони написані елегійним дистихом, ямбічним триметром, ямбом і амфібрахієм, асклепадовою строфою. У своїй латинській поезії Григорій Сковорода активно використовував міфологічні образи й сюжети, вживав різноманітні риторичні прийоми: анафори, антитези, повтори тощо.

Н. І. Петров, один із перших дослідників розвитку «словесних наук» Київської академії, періоду життя і науково-філософського розвитку Г. Сковороди, писав, що глибоку обізнаність з латинською мовою, з класичною літературою і філософією, з античністю в цілому Сковорода виніс із стін Київської академії, де він вчився у той час, коли наслідки реформ Феофана Прокоповича в душі Відродження і гуманізму, а потім діяльність його продовжувача Георгія Кониського були найпомітніші [7, с. 193]. У своїй мовній практиці Сковорода вдавався до латинської мови нарівні з українською книжною літературною мовою того часу, яку сам письменник називав *sermo vulgaris* – простою мовою, малоросійським діалектом. В Україні ми маємо рідкісну ситуацію накладання дуже відмінних між собою цивілізацій: античної та візантійської, східнотюркської та близькосхідної, західноєвропейської і східнослов'янської. Це є причина двомовності/багатомовності, яку ми можемо спостерігати і зараз. С. Б. Кримський, Л. Г. Шевченко-Савчинська проводять думку, що кожна нація розвивається під впливом декількох форм світової культури [12; 13].

Протягом усього життя Г. С. Сковорода листувався, викладав поезику, писав вірші і прозу латинською мовою. Використання латини для Г. Сковороди не обмежувалося професійною діяльністю та певним лексико-семантичним полем: він виражає латиною власні думки і почуття, перекладає життєві реалії – у листуванні з М. Ковалинським його вибір мови цілком добровільний, хоча митець і зазначав, що грецьку мову він дужче любить, і радив своєму учневі М. Ковалинському вивчати наполегливо останню навіть для того, щоб довести свою любов до вчителя [9, с. 225].

Велике значення мають дослідження латиномовних текстів професором Н. І. Безбородько, які увійшли у її докторську дисертацію «Мова латинських трактатів українських філософів XVII століття». Вивчаючи твори Г. С. Сковороди, мовознавець зафіксувала, що мова творів Сковороди відбиває особливості «української» латини XVII століття. Це може служити підтвердженням думки ученого про вихід латини із розмовного вжитку та, у зв'язку з цим, повернення до класичного канону, оскільки українські інтелектуали XVIII ст. вивчали латинську мову тільки в школі, а не у природній мовній спільноті, то потреба у мовному наслідуванні зразків була дуже великою [2, с. 86]. Як згадували його соратники, Г. С. Сковорода був високоосвіченою людиною, і його твори відповідали високому рівню його знань класичної латини. Проте Н. І. Безбородько виявила, що творам великого філософа-поета властиві деякі типові особливості «української» латини, зокрема плутання написань диграфів: замість **ae**, **oe** вживається **e**, і навпаки, замість **e** пишеться диграф **ae**: *caeterum*, *Caemaenarum* (замість *ceterum*, *Camenarum*) та ін., вживання малої літери у категоріях слів, які в українській пишуться так само [Там само]. Про вплив як екстралінгвістичних, так і внутрішньо-лінгвістичних чинників, що спричинив помітні зрушення у синтаксичній будові тогочасної латинської мови говорить Л. Г. Шевченко-Савчинська: *Ablativus qualitatis* (орудний якості) вживається з прийменником: *Alioquin amor in medio etiam otio inquirat meditaturque* – *Зрештою, любов, навіть при бездіяльності, досліджує і розмірковує*, замість *genetivus partitivus* (родовий частини) вживається орудний із прийменником *ex*: *Habes multos ex condiscipulis, qui admoneant, siquid*

dubites – *Маєш багатьох таких серед товаришів, які порадять, якщо ти в чомусь не впевнений* [12] тощо.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи мову і стиль латиномовних поезій Г. С. Сковороди, потрібно, насамперед, виходити з того положення, що лексика і фразеологія, граматичні форми і синтаксична будова разом із стилістичними функціями цих складників мовної структури його латинських творів розвинулись на кращих зразках класичної латини (Цицерон, Вергілій, Горацій, Овідій, Клавдіан) і латини гуманістів (Еразм Ротердамський). Поетичні досягнення античних учителів органічно вплелись у поетичну мову Г. Сковороди. Так, деякі античні поетичні образи й мотиви відлунюють у поезії поета: наприклад, образ, подібний образу *затишку* у Горація, зустрічаємо у вірші-пісні збірки «Сад божественних п'єсней» Сковороди – *Ах вы, вод потоки чисты! Ах вы, берега трависты! Ах ваши волоса, вы, кудрявые лѣса!*

Відповідно до оригіналу у Горація, у рядках віршованого листа Сковороди до М. Ковалінського також спостерігаємо стилістичну фігуру уособленого звертання:

Beatus ille procul negotiis

Ut prisca gens mortalium

Paterna rura bobus exercet suos.

Щасливий той, хто уникає клопоту,

Як давні люди,

Обробляє ниви батькові своїми волами (Переклад наш. – Н. П.).

Г. С. Сковорода використав горацієвські рядки, безперечно, через те, що він був однодумець і учень Горація. Влучне висловлення Горація повністю відповідало думкам Сковороди, але, зазначимо, використав він їх творчо, змінив свій вірш відповідно сучасним йому суспільним проблемам. Так, у Горація ж *Ut prisca gens mortalium* – розуміємо як *прості смертні люди / простий смертний рід*. Автор уживає словосполучення, що було сучасне для нього *prisca Christiana gens* – *у давніх християн / у простому християнському роді*: *Beatus ille qui fugit negotia / Ut prisca Christiana gens*.

У вірші «Сармен» читаємо: *Quatuor haec vince et capies in corpore Christum* – *переможи себе, Христос і в тебе вселиться*. Хоча стиль вірша схожий на стиль античних авторів, Г. С. Сковорода осучаснює його, вживає ім'я *Christum* Христос – ім'я єдиного Бога, в якого вірує старець Сковорода. Це ім'я він завжди пише з великої букви, читаємо: *Qui Christum noscit, nihil est, si cetera nescit*.

Qui Christum nescit, nihil est, si cetera noscit.

А хто *Христа* знає, то не важливо, що він не знає інше.

А хто *Христа* не знає, то не важливо, що він знає інше.

Вище указані рядки, на наш погляд, пояснюють причину написання з малої букви імені Діви Пречистої:

Picta stat, ecce vides, virgo castissima

Воззри! Се дѣва стоит, чиста.

У вірші («In natalem Basilii Tomari 12 annorum»), присвяченому хлопчику-вихованцю, поет використовує просту і зрозумілу для 12-річного хлопчика лексику, вживає звертання *puer*, підкреслюючи тим самим вік дитини, і в той же час бажає йому дорослих речей, дає зрілу установку на майбутнє: *Ut sis Basilius nomine reque simul* – щоб ти був Василем і за ім'ям, і за справами: *Magna, puer, te cura manet tol-*

eranda laborque, Ut sis Basilius nomine reque simul – Отже, науки і всякої праці берись, не цурайся, *I ne з наймення лише, будь і ділами Василь* [9, с. 102].

Таким чином, спостерігається віддуння гомерівського стилю і теми: близький за духом до античного поета, Г. Сковорода у деяких своїх віршах використовує навіть його поетичний розмір, але зберігаючи близьку і сучасну для себе семантику. Це ні в якій мірі не применшує оригінальності творів поета, а тільки допомагає нам краще зрозуміти творчу манеру великого Сковорода – вихованість на нормативах стилю і прикрас поетичної оповіді.

Говорячи про стилістичні функції латинської мови в поетичній спадщині Сковорода, підкреслимо її значну роль як важливого чинника в організації і збагаченні поетичної мови поета щодо її метрики, стилістичних засобів та усталених жанрових форм. Автор суворо дотримувався норм мови, якою він писав.

Так, у лемі (*лемою* іноді називають короткий і сильний вираз) спостерігаємо стилістичну анафору, поєднану з інверсією, а також повтор словосполучень *omnia praetereunt* у двох перших рядках, *omnia sunt aquae* у двох наступних і повтор слова *haud*. Використання подібних художніх засобів відіграє значну роль у збагаченні словника твору (*deus, amor, portus, amicus*):

Omnia praetereunt, sed amor post omnia durat.

Omnia praetereunt, haud deus, haud et amor.

Omnia sunt aquae, cur in aquas speratis, amici?

Omnia sunt aquae, si portus amicus erit.

Слово *omnia* у латиномовному вірші ужито у множині (Nom., Pl. **-ia omnis, e** – весь, цілий, повний). Автор використав таку форму, щоб підсилити значення слова *усе* (*зовсім усе / без остатку*). Про те, що підмет ужито у множині, «підтверджують» і присудки *praetereunt, sunt* (Pl. P3. **-nt**). Українському займеннику *усе* (с. р., одн.) граматично відповідний латинський займенник *omne (n)* (Nom., Sing.), але семантичне наповнення у них різне.

Все минає, але любов після всього зостається.

Все минає, але не бог і не любов.

У наступних рядках вірша філософ-поет вживає слово *води* у множині, на нашу думку, з тією ж метою: підсилити значення Бога і Всевишньої, всесвітньої любові – *усе* інше *води*, тобто незначне і швидкоплинне. Тим самим, використовуючи граматичні особливості слова, автор «впливає» на його семантику. Дієслово-присудок *speratis* (*spero, avi, atum, are* – надіятися, сподіватися, очікувати) перекладаємо як *ви очікуєте, ви сподіваетесь*, на що указує особове закінчення *-tis*, і визначає підмет *ви*: *навіщо на води ви надієтесь, друзі?* Тим самим поет звертається до тих, хто не вірить у Бога і любов, а не до усіх. І у цьому є сенс.

Читаємо один з українських перекладів цього вірша:

Все є вода – навіщо на води надіятись, друзі?

Все є вода, але буде дружня пристань.

Слово *вода* у першому і другому рядках автор перекладу уживає в однині, хоча і підмет *aquae*, і присудок *sunt* у лемі Г. Сковородою вжито у множині, а далі у тексті використано множину, як і в оригінальному тексті: *на води надіятись – in aquas* (*aqu – as*, Acc. Pl.). У поезії поет використовує сучасні йому духовні й релігійні поняття, близькі для нього – Бог (не боги, як в античному світі), всесвітня любов, які є найцінніші і найсуттєвіші у житті людини, на думку Г. С. Сковорода, підсилюючи їхнє значення повтором: *haud deus, haud et amor* – не бог і не любов.

У ході здійсненого нами граматико-семантичного аналізу текстів Г. Сковорода практично не виявлено відхилень від класичного зразка. Натомість

маємо цілу добірку різноманітних суто латинських граматичних та синтаксичних конструкцій і прийомів, якими послуговується для вираження думок і почуттів у своїх латиномовних творах Григорій Савович [12, с.163].

Висновки. Отже, проведений нами аналіз творів Г. С. Сковороди дозволяє зробити такі висновки: 1) відхиленя від класичного зразка латини практично не виявлено; 2) спостерігаємо тематичне і стилістичне переплетіння творів автора з творами античного класика Гомера; 3) простежується свідомий вибір автором слів з певним семантичним навантаженням, вплив норм латинської мови на відбір авторських мовних засобів; 4) мова латинських віршів Г. С. Сковороди ускладнюється: а) словами і зворотами із Біблії, що були близькі автору, які він активно живив, говорячи українською мовою; б) словами із сучасного поетові соціуму.

Геній Сковороди вніс мудрість, глибину, багатожанровість, ритміку, особливу стилістику античних поетів в українську поезію. Безперечно, класична латина, якою писав поет, «вимагала» певного стилю, структури й семантичного наповнення, граматичного упродовження й від українських текстів митця. Григорій Савович геніально відтворював це у своїх поезіях, і не випадковість, що він писав так же легко і просто і латинською, і українською мовами. Визначаючи велику роль автора у «прищепленні» культурної гілки високорозвиненого плодючого античного дерева до етнічної самобутньої української культури і мови, формованої на народній основі, ми вбачаємо перспективу подальших досліджень у вивченні стилістичних і граматичних особливостей епістолярних латиномовних й українських текстів Г. С. Сковороди як вияву впливу латинської мови на мову українських творів Г. Сковороди.

Бібліографічні посилання

1. Безбородько Н. И. Ученая латынь на Украине. *Вопросы языкознания*. 1978. № 11–12. С. 85–92.
2. Безбородько Н. И. Язык латинских трактатов украинских философов XVII ст.: автореф. дис. ... д-ра филол. наук. Днепропетровск, 1972. 54 с.
3. Гнатюк Л. П. Своєрідність мовної картини світу в «Саду божественных прікней» Г. Сковороди. *Вісник Київського університету: Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. К., 1997. С. 70–73.
4. Два століття сквородіяни: бібліографічний довідник / укладачі: Леонід Ушаков, Сергій Вакулєнко, Алла Євтушенко: загальний нагляд та наукова редакція Леоніда Ушакова. Харків: Акта, 2002. 528 с.
5. Космеда Т. А. Ego I AlterEgo Тараса Шевченка в комунікативному просторі щоденникового дискурсу: монографія. Дрогобич: Коло, 2012. 372 с.
6. Корж Н. Г. Латинські віршовані твори Г. С. Сковороди. *Григорій Сковорода 250: Матеріали про відзначення 250-річчя з дня народження* / упоряд. І. П. Стогній і П. Я. Шабатин. Київ: Наукова думка, 1975. С. 175–180.
7. Кудрицький Є. М. Латинська мова в поетичній спадщині Г. С. Сковороди. *З історії української та інших слов'янських мов*: зб. статей. АН УРСР. К., 1965. С. 193–209.
8. Саган В. Дмитро Баглій: літературознавча силуетка. *Від бароко до постмодерну: зб. праць каф-ри української та світової літ-ри ХДПУ ім. Г. Сковороди, присвячений пам'яті проф. Віктора Тімченка* / за ред. проф. Л. Ушакова. Харків: Майдан, 2002. С. 233–239.
9. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів: у 2 т. / ред. кол.: В. І. Шинкарук (гол. ред.) та ін. Київ: Наукова думка, 1973. Т. 2. 574 с.
10. Трофимук М. Латинськомовна література України XV–XIX ст.: жанри, мотиви, ідеї: монографія. Львів, ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 380 с.

11. Чижевський Д. Український літературний барок: нариси / підготовка тексту та мовна редакція Л. Ушкалова; вступна стаття О. Мишанича. Харків: Акта, 2003. С. 159–323.
12. Шевченко-Савчинська Л. Г. Україно-латинський білінгвізм та міра його вияву у латиномовних творах Г. Сковороди. *Переяславські Сковородинівські студії*. Вип. 1. 2011. С. 161–168.
13. Шевченко-Савчинська Л. Г. Етикетна латиномовна поезія в українській літературі XI–XIII ст.: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.01.01. Київ, 2005. 20 с.

Reference

1. Bezborodko, N. I. (1978), "Scientific Latin in Ukraine" ["Uchenaja latyn' na Ukraine"], *Linguistics questions*, No. 11–12, pp. 85–92.
2. Bezborodko, N. I. (1972), *Language of Latin treatises of the Ukrainian philosophers of the XVII Art.: Author's thesis* [Jazyk latynskih traktatov ukrainskih filosofov XVII st.: avtoref. dis. ... doktora filol. nauk], Dnipropetrovsk, 54 p.
3. Hnatiuk, L. P. (1997), "Originality of a language picture of the world in the Garden of divine songs of G. Skovoroda" ["Svoeridnist' movnoi kartini svitu v «Sadu bozhestvennyh p'snej» G. Skovorody"], *Bulletin of the Kiev university: Literary criticism. Linguistics. Folklore studies*. Kyiv, pp. 70–73.
4. *Two centuries of a skovorodiana: bibliographic reference book* [Dva stolittja skovorodijani: bibliografichnij dovidnik] (2002) / originators: Leonid Ushakov, Sergey Vakulenko, Alla Yevtushenko: general supervision and scientific edition of Leonid Ushakov, Kharkiv, Act, 528 p.
5. Kosmeda, T. A. (2012), *Ego i AlterEgo of Taras Shevchenko in communicative space of a diary discourse: monography* [Ego i AlterEgo Tarasa Shevchenka v komunikativnomu prostori shhodennikovogo diskursu: monografija], Drogobych, Circle, 372 p.
6. Korzh, N. (1975), *Latin poetic works C. Skovoroda. Grigory kovoroda 250 Materials about the celebration of the 250 anniversary since birth Latins'ki virshovani tvoriv G. S. Skovorodi. Grigorij Skovoroda 250: Materiali pro vidznachennja 250-richchja z dnja narodzhennja* / orig. I. P. Stogny and P. Ya. Shabatin, Kyiv, Naukova dumka, pp. 175–180.
7. Kudritsky, E. M. (1965), "Latin in poetic heritage of the Frying pan" ["Latins'ka mova v poetichnij spadshhini G. S. Skovorody"], *From history Ukrainian and other Slavic languages. Coll. articles. USSR AS*, pp. 193–209.
8. Sagan, V. (2002), "Dmitry Baglij: literary scholotka" ["Dmitro Baglij: literaturoznavcha sil'vetka"]. *From Baroque to Postmodern: A Collection of Works by the Department of Ukrainian and World Literature of the KPUU named after G., Skovoroda, dedicated to the memory of prof. Viktor Timchenko* / ed. prof. L. Ushakova, Kharkiv: Maydan, p. 233–239.
9. Skovoroda, G. S. (1973), *Complete collection of works: 2 t.* [Povne zibrannja tvoriv: u 2 t.] / Ed. Col. V. I. Shynkaruk (Chief Editor) and others, K., Scientific Opinion, T. 2, 574 p.
10. Trofimuk, M. (2014), *Latin-language literature of Ukraine of the XV–XIX centuries: genres, motives, ideas: monography* [Latinomovna literatura Ukraïni XV–XIX st.: zhanri, motivi, idei: monographia], Lviv, LNU I. Franko, 380 p.
11. Chizhevsky, D. (2003), *Ukrainian literary baroque: essays* [Ukraïns'kij literaturnij barok: narysy] / Preparation of the text and language version L. Ushkalov; introductory article by O. Mishanych, Kharkiv: Akta, pp. 159–323.
12. Shevchenko-Savchynska, L. G. (2011), "Ukrainian-Latin bilingualism and the degree of his manifestation in the works of Latinoars G. Skovoroda" ["Ukraïno-latins'kij bilingvizm ta mira jogo vijavu u latinomovnih tvorah G. Skovorody"], *Pereyaslavsky Skovorodinovsky studios*, Issue 1, pp. 161–168.
13. Shevchenko-Savchynska, L. G. (2005), *Etiquette Latin language poetry in the Ukrainian literature of the XI–XIII centuries: Author's thesis* [Etiketna latinomovna poezija v Ukraïns'kij literaturi XI–XIII st.: avtoref. dis. ... kand. fil. nauk], Kyiv, 20 p.

ПИСАРЕНКО Наталия Дмитриевна

кандидат филологических наук, доцент кафедры романской филологии
Днепропетровского национального университета имени Олеса Гончара, пр. Гагарина, 72, г. Днепр, 49010,
Украина; тел.+38 (056) 374-98-74; e-mail: pisarenko_natasha@yahoo.com;
ORCID ID 0000-0002-0656-4996

СЕМАНТИКА ЛАТИНОЯЗЫЧНЫХ ПОЭЗИЙ Г. С. СКОВОРОДЫ

Аннотация. *Объект* изучения – особенности стиля латиноязычных стихов Г. С. Сковороды, их языковое наполнение. *Предмет* – латиноязычные поэзии Сковороды: стихи из цикла «Сад божественных п'ксней», стихотворение из письма к Михаилу Ковалинскому, «Carmen», «In natalem Basilii Tomari 12 annorum». *Цель* работы – проанализировать избранные стихи Г. С. Сковороды, выяснить особенности их стиля, языкового наполнения с целью дальнейшего использования на уроках латинского языка студентами филологических факультетов университетов. Используются сравнительный и описательный *методы*, филолого-исторический метод как наиболее целесообразный. В *результате* исследования выявлено, что особенность семантики латиноязычных стихов Сковороды заключается, прежде всего, в семантических авторских нагрузках с использованием определенных грамматических форм, усиливающих значение слова. *Практическое применение* результатов возможно на уроках латинского языка студентами филологических факультетов украинских университетов. **Выводы:** поэзии Сковороды зафиксировали высокий уровень классической латыни; язык латиноязычных стихов семантически нагружен: повторами, словами и оборотами из Библии, которые были близки автору, словами из современного поэту социума, что свидетельствует о принадлежности латиноязычных стихов Сковороды к неолатинским и о вероятности влияния разговорного старогреческого языка на язык классической латыни.

Ключевые слова: *неолатинистика, украинская латиноязычная литература, стилистическая анафора, повтор.*

Nataliya D. PYSARENKO

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department of Roman Linguistics
of Oles Honchar Dnipro National University; Gagarin Avenue, 72, Dnipro, 49010, Ukraine;
tel.: +38(056) 374-98-74; e-mail: pisarenko_natasha@yahoo.com; ORCID ID 0000-0002-0656-4996

THE SEMANTICS OF LATINOYLACHE POETRIES OF H. S. SKOVORODA

Summary. The article *aims* to consider the peculiarities of style and linguistic filling of Latin verses written by H. S. Skovoroda. The *subject* of the work is the Latin poems by H. Skovoroda, such as «The Garden of the Celestial Songs», a poem from the letter to M. Kovalinskiy, «Carmen», «In natalem Basilii Tomari 12 annorum». The *work aims* to analyze the poems and identify the peculiarities of their style in order to implement them at the lessons of the Latin language. The *methods* used in the article include comparative and descriptive ones. The *result of the work* shows the unique semantics of the Latin poems by H. Skovoroda, as well as certain semantic load presented by several grammatical forms that intensify the word meaning. *The relevance of the work* is defined by the importance to add the material from the H. Skovoroda's poems to the program of the Latin language of the philological faculties. *The results* show that H. S. Skovoroda's works are an example of a definite transition stage of progress of Old Ukrainian literary language. It is defined that great H. S. Skovoroda brought wisdom, depth, different genres, rhythmic, special stylistics of ancient poems into Ukrainian poetry. The philosopher-poet continued the traditions of ancient writing and implemented them into the Ukrainian culture and language. The language of Skovoroda's Latin verses is complicated with the words and phrases from the Bible, which were close to the author, and with words from his contemporary society.

Key words: *Neo-Latinist studies, Ukrainian literature in Latin, Latin, stylistic functions, stylistic anaphora, repetition.*

Надійшла до редколегії 21.03.2018